

Cilt 5 / Sayı 2 / Kış 2025

Kitap İncelemesi

Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergebilimsel Okuma

Tolga Keskin

Doktora Öğrencisi., Karadeniz Teknik Üniversitesi

ORCID: 0009-0000-0370-5987

tolgakeskn01@gmail.com

Keskin, Tolga. "Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergebilimsel Okuma". *Kün: Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 5.2 (Kış 2025): 222-228.

DOI: <https://doi.org/10.54281/kundergisi.71>.

Geliş Tarihi: 01.07.2025 / Kabul Tarihi: 24.09.2025 / Yayımlanma Tarihi: 30.12.2025

Bu çalışma Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmıştır.

Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergebilimsel Okuma*

Tolga Keskin

Erbay, Nazire ve Serap Bozkurt Güvenek. *Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergebilimsel Okuma*. Çanakkale: PA Paradigma Akademi Yayınları, 2025.

Nazire Erbay ve Serap Bozkurt Güvenek tarafından hazırlanan kitap TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Modülü kapsamında “Dilin Sürekliliği Bağlamında Klasik Türk Şiir Felsefesinin ‘Divan’lar Üzerinden Göstergebilimsel Yöntemle Belirlenmesi ve Bugünün Türkçesindeki İzdüşümlerinin Tespiti” adlı proje ürünüdür. Çalışmanın temel tezi, ön söz kısmında “Klasik Türk şiir felsefesi var mıdır, klasik Türk şiir felsefesinin dilsel göstergeler ile okunması mümkün müdür?” soruları üzerine inşa edilmiştir. İlk baskısı Mart 2025’te Paradigma Akademi Yayınları tarafından yapılan kitap giriş, beş bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Kitabın bölüm başlıkları “Şiirin Evreni”, “Göstergebilim”, “Greimas’ın Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemi”, “Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergeler Aracılığı ile Okumak” ve “Klasik Türk Şiirinin Bugünün Şiirindeki İzdüşümleri” şeklindedir.

Kitabın giriş kısmında toplum, felsefe, şiir dili, kültür ve medeniyet kavramları üzerinden bu kavramların şiir ile olan ilişkisi izah edilmeye çalışılmış; bu bahiste kavramların klasik Türk şiiri ile olan ilgilerine de yer verilmiştir. Yazarlara göre, şiirler toplumların birikimlerini yansıtan hafızalar olmakla birlikte, şiirin var oluşu, şairin zihin ve duygu dünyası kadar, ortaya çıktığı toplumun kültürel değerlerini, varlığını anlatması, sorgulaması ve farklı bilimsel değerleri yansıtmaları bakımından da önemlidir. Bu sebeplerle şiir, içinden çıktığı-üretildiği toplumun kültürel değerlerini oluşturan ve aktaran bir unsurdur ve ifade vasıtası olarak “dili” seçmiştir. Dolayısıyla dil ve dil kullanımına ait çeşitli özellikler kitabın “Giriş” kısmında sıkça dile getirilmiştir. Kitapta düşünce, dilsel açıdan incelenmiş, dilin kavram oluşturma/oluşturamama durumu ve ayrıca “gündelik dil” ve “yüksek dil” gibi kavramlar klasik Türk edebiyatı penceresinden tartışılmıştır. Yazarlara göre klasik Türk şiiri, belirli tabakalara ait olarak görülse bile aslında temelde ortak bir amaca hizmetle yazılır.

Kitabın birinci bölümü “Şiir Evreni” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yedi alt başlığa yer verilmiştir. Bu alt başlıklar “Şiir, Kültür ve Toplum”, “Şiirin İşlevi, Gücü ve Felsefi Alt Yapısı”, “Klasik Türk Şiirinin Varlık Anlamı”, “Klasik Türk Şiir Felsefesinde Ritim ve Ahenk”, “Klasik Türk Şiirine Göstergeler Üzerinden Bakmak”, “Mazmunların Klasik Türk Şiirinin Dil Felsefesindeki İzdüşümleri” ve “Klasik Türk Şiirinde Kadın Şairlerin Varlığı” şeklindedir.

* Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi TDZE6112-Bilimsel Metin Üretimi Kuram ve Uygulama adlı ders kapsamında hazırlanmıştır. Dersin yürütücüsü Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR’a teşekkür ederim.

“Şiir, Kültür ve Toplum” alt başlığında genel olarak şiirin insan, varlık, nesne ve olaylarla kurduğu ilişkilere odaklanılmıştır. Şiirin sadece kişisel duyguları değil aynı zamanda toplumun kültürel ve felsefi derinliğini de yansıttığı ifade edilmeye çalışılmıştır. İnşa edici konumda olan kültürün insanları değiştirdiği ve yenilediği; dilin de söz aracılığıyla inşa edici görevde olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Buna göre şiir, kültürün dayanak noktalarını oluşturan unsurlardan biri olarak insanın bilgi, deneyim ve birikimlerini yüzyıllar boyunca aktarmış; özellikle klasik Türk şiir geleneği içerisinde olanaklar ölçüsünde toplumun her kesimine hitap etmiştir.

“Şiirin İşlevi, Gücü ve Felsefi Alt Yapısı” başlığında, şiirin yazıldığı dönem içerisindeki uzayına, anlamına, içeriklerine ve diğer bazı unsurlara titizlikle yaklaşıldığında felsefi bakışın, duruşun ve kavramların sürece dâhil olduğunun görüleceği anlatılmıştır. Özellikle Alman Felsefe profesörü Rothacker, Basra Mu’tezilesi’nin kalamcısı Kâdî Abdülcebbar ve dil bilgini Cürçânî’nin görüşlerine dayanılarak bir dil-felsefe-şiir ilgisi kurulmuştur. Şiir hakikatin yerleşmesinde bir aracı olarak görülmüştür. Klasik Türk şiirinin ve dolayısıyla da şairinin işlevsel olmasının temel sebeplerinden birisi de hakikattir. Klasik Türk şairi hakikati tinsel olarak anlatmayı bir duruş olarak benimsemiştir. Ancak bu hakikat çoğunlukla doğrudan bir aktarımla ele alınmaz. Vasıtasız anlatımın olmadığı, mazmun ve mecazlara sıklıkla yer verilen konuların başında ise aşk gelmektedir. Klasik Türk şiirinde aşk, duygu olmanın yanı sıra aynı zamanda bir düşünme objesi görevi de görür. Dolayısıyla aşk bir düşünme yoludur. Doğu’nun anlatı kültüründe aşk ve düşünce temel değerler olarak görülmektedir. Klasik Türk şiirinde yer verilen aşk kavramının “işlev, güç ve felsefi” temelini üzerinde İbni Arabî’nin etkisi olduğu ve bu etkiyle de klasik Türk şairlerinin “hayal, görüntü ve sese dair bütün vesileleri” aşk ile birleştirerek anlattığına değinilmiştir. Şairlerin medeniyet inşasına dair rolleri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur (26).

“Klasik Türk Şiirinin Varlık Anlamı” adlı üçüncü alt başlıkta öncelikli olarak toplumun kültürel değerlerinin birbirini tamamlayan unsurlar olduğu ancak zaman içerisinde, çeşitli sebeplerle bu bağların zayıflayıp kopabileceği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda klasik Türk şiirinin bu kopmalara ve ayrışmalara rağmen toplumu yansıtmaya devam ettiği “toplumun duygusunun, aklının, hayallerinin aynası” olduğu belirtilmiştir (29). Şiirin, içinde bulunduğu toplumun duygu ve düşüncelerinden ayrı olduğunu düşünmenin “kültürel dokuyu tam okuyamamak” ya da “kasıtlı” ifadeler olduğuna dikkat çekilmiştir. Şiirin, şair aracılığıyla henüz divan şiirinin başlangıcından itibaren topluma fayda sağladığı, bu faydanın Osmanlı’nın dağılma dönemine kadar gittiği ve şiir aracılığıyla, yeniden bir olma fikrinin güçlendiği ifade edilmiştir. Nitekim şiir, iletişim gücü sayesinde toplumu yeniden canlandırma görevini üstlenmiştir. Ayrıca bu alt başlıkta, şiirin anlam dünyasının yalnızca estetik değil, ayrıca düşünsel ve kültürel boyutlar aracılığıyla şekillendiğine dikkat çekilir. Metafor, mazmun ve semboller aracılığıyla oluşturulan şiirsel yapıların, aşk, güzel ve güzellik algısı gibi temalar etrafında çok katmanlı anlamlar içerdiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Estetiğin göstergeleri olarak ele alınabilecek bu metafor, mazmun ve semboller dilde oluşturulan sınırsız modelleme ile şiirin işlevselliğini devamlı hale getirmektedir. Şiirdeki göstergesel yapıya işaret eden bu unsurlar söylenilmeyeni anlamaya ve yeni anlamlar ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır. Şairin kullanmış olduğu metafor, mazmun ve semboller ile örülü simgesel dil göstergebilimsel olarak yapılacak bir incelemeye kaynaklık etmektedir. Şiirdeki çok anlamlı yapıyı ve şiirin arka planda taşıdığı anlamları göstergebilimsel inceleme

ile ortaya koymak mümkündür. Bu bağlamda, göstergebilimsel çözümlemenin, klasik şiirdeki simgesel dili ortaya çıkarmada etkili olduğu belirtilmiştir.

“Klasik Türk Şiir Felsefesinde Ritim ve Ahenk” alt başlığında, ahenk, ritim ve müzik gibi kavramların klasik Türk edebiyatı felsefesindeki önemi üzerinde durulmuştur. Ritim, vezin, müzik ve ahengin, klasik Türk şairinin ve şiirinin ana felsefesini ortaya koymada önemli unsurlardan olduğu belirtilmiştir. Şiirde ortaya koyulan ses ve ritme dair öğeler çoğu zaman bilinçli tasarımlar olarak görülmektedir. Klasik Türk şiirinde insanlar kulak aracılığıyla kendi seslerini ve aynı zamanda da toplumun sesini harften imgeye kadar çok yönlü olacak şekilde dinlerler. Ses şiire canlılık katar. Ses ve müziğe dair “içkin ve aşkın değerler” klasik Türk şairleri tarafından her zaman kabul görmüştür. Müzik ve müziğe dair kavramlar klasik Türk şiirinde her zaman var olmuştur ve müzik “klasik Türk şiirinin ana dokusuyla birleşmiş bir ruh” olarak görülmüştür (49). Ahenk unsurlarının başında gelen vezin de klasik Türk şairlerinin “düşün ve duygu müziği”ne dair ortaya koydukları şiir felsefesinin önemli destekleyicilerindendir. Vezin anlama yoğunluk ve derinlik kazandırır. Estetik bir zevk oluşmasına yardımcı olan vezin aynı zamanda insanların eğitilmesi ve insanların “bir kimlik eğitiminden geçerek kişiliğinin yapılanması” gibi görevleri de üstlenmektedir (57). Klasik Türk şairi, ses, ritim ve ahenk öğelerini kullanarak şiirsel manada üst noktaya ulaşmayı bir ideal olarak benimsemiştir.

“Klasik Türk Şiirine Göstergeler Üzerinden Bakmak” alt başlığında, göstergebilimsel yöntemle incelenen Türk şiirinin hem estetik bir söylem hem de toplumun kültürel ve düşünsel yapısını yansıtan bir anlam sistemi olduğu yeniden vurgulanmıştır. Klasik Türk şiirinin, Arap ve Fars etkilerine rağmen, yerel coğrafya ve kültür aracılığıyla kendine özgü bir anlatı geleneği geliştirmeyi başardığına dikkat çekilmiştir. Bu alt başlıkta, lafız ve mana ilişkisi bağlamında ele alınan şiirin, çok katmanlı bir gösterge sistemi; şiirdeki ses, biçim ve yapı unsurlarının da bu sistemin bileşenleri olduğu belirtilmiştir.

“Mazmunların Klasik Türk Şiirinin Dil Felsefesindeki İzdüşümü” adlı alt başlıkta klasik Türk şiirinde yer alan mazmun, mecaz ve imgelerin, göstergelerin derin anlam katmanlarını barındırdığına değinilmiştir. Şairin, hakikati doğrudan değil semboller ve dolaylı anlatım yoluyla sunduğu, bu sayede de şiirin hem estetik hem de düşünsel bir temsil alanına dönüştüğü belirtilmiştir. Bu alt başlıkta, mazmunlar, klasik Türk şiirinde sadece birer süs ya da dekor olarak değil aynı zamanda anlamı derinleştiren ve felsefi katmanlar oluşturan temel göstergeler olarak yorumlanmıştır. Mazmunların bu yönleriyle dil felsefesi içinde bir izdüşüme sahip oldukları ifade edilmiştir.

Bölümün “Klasik Türk Şiirinde Kadın Şairlerin Varlığı” adlı son alt başlığında yazarlar klasik Türk edebiyatında kadın şairlerin sınırlı görünürlüğü, kadının toplumsal rolü, toplumdaki ataerkil yapı, ifade alanının sınırlılığı ve dönemin kültürel normları çerçevesinde değerlendirmiştir. Alt başlıkta, tezkirecilerin kadın şairlere karşı tutumları tartışılmakta, tezkireciler yanlı ve cinsiyet temelli olmak yönünden eleştirilmektedir. Ayrıca kadının hiçbir eserde yok sayılmadığı ancak kadın şairlerin “geleneğin sınırları içinde şairliklerinin yönetilip değerlendirildiği” vurgulanmıştır. Kadın şairlerin eserlerinin sıradanlaştırıldığı, eserlerin cinsiyet temelli olarak ele alındığı ve bugünkü değerlendirme ile bu durumun “kadına yönelik küçültücü tutum” olarak görüldüğü belirtilmiştir (84).

Çalışmanın ikinci bölümü “Göstergebilim” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde öncelikli olarak dil ile ilgili tanımlamalara yer verilmiş, ardından da göstergebilim ile dil ilişkisi açıklanmıştır. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan ve üçüncü bölümde yer alan

inceleme kısmına geçmeden önce “gösterge düzeneği”nin teorik çerçevesi; “Anlamlama ve Değer İlkesi”, “Göstergeleştirmenin Dinamikleri”, “Göstergebilim Kuramının Düzenlenişi” ve “Temel İlkeleri ve Göstergebilim Şiir İlişkisi” alt başlıkları ile sunulmuştur.

Bölümün ilk alt başlığı olan “Anlamlama ve Değer İlkesi” kısmında “anlamlama” ve “değerler ilkesi” ayrı ayrı olarak ele alınmıştır. “Anlamlama” kısmında, anlam, anlamlandırma ve dil-gösterge zemininde anlamlandırma hakkında bilgi sunulmuştur. “Göstergeler dizgesi içinde anlamlandırma eylemi” insan zihninde ortaya çıkan bir düşüncenin başka bir zemin aracılığıyla “şekillenmesi ve yeniden üretilme” çalışması olarak tanımlanmıştır (87-90). “Değerler İlkesi” için ise “değer” ve “dil” ilişkisi kurulmuştur. Değer ve anlamın farklı şeyler olduğu, anlam ve değeri birbirine karıştırmamak; göstergeleri yalnızca anlamları üzerinden değerlendirmemek gerektiği ifade edilmiştir (91-94).

Bölümün ikinci alt başlığı “Göstergeleştirmenin Dinamikleri” kısmında göstergelerin anlam kazanma süreçleri ve bağlama bağlı olarak değişen kullanımları ele alınmıştır. Saussure’ün gösterge anlayışı temel alınarak dilin gündelik ve bağlamsal kullanımı içerisindeki anlam farklılaşmaları vurgulanmıştır. Göstergebilimsel analiz açısından, göstergelerin yalnızca anlam taşımadığı, aynı zamanda söylemi ve metni oluşturan, okuyucunun anlamlandırma sürecinde kilit rol oynayan yapılar olduğu ifade edilmiştir.

“Göstergebilim Kuramının Düzenlenişi ve Temel İlkeleri” alt başlığında göstergebilim kuramı, dizgesel ve işlevsel yapısıyla ele alınmış; kavramsal çerçevesi ile çözümleme ilkeleri açıklanmıştır. Göstergelerin bağlam içindeki anlam ve işlevi vurgulanarak “yeniden yazım”, “konudil (nesne)” ve “üst dil” gibi temel kavramlar üzerinden çözümleme süreci yapılandırılması üzerinde durulmuştur.

“Göstergebilim ve Şiir İlişkisi” alt başlığında, göstergeler, anlamın çok yönlü bir alanda değerlendirilmesinin temel ipuçlarından birisi olarak görülür. Göstergesel anlamların ortaya çıkması ise zeminde gerçekleşir. Bunlar zaman, uzam ve öznedir. Şairler tarafından kullanılan göstergelerin günlük dilden farklı olmadığı ancak anlamsal zeminin farklılaştığına dikkat çekilmiş, şiir incelemesinin katmansal bir çözümleme dâhilinde yapılmasının şart olduğu belirtilmiştir. Anlamın, anlatının sonunda değil tüm katmanlarında bulunduğu, bu sebeple de hem yatay hem de dikey katmanlarda aranması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu bölümde “kurucu şairlerden itibaren yüzyıllara göre seçilen divanlar üzerinden göstergebilim çalışması” yürütüleceğini, “şairlerin seçilen şiirlerinden örneklerin, çalışmanın izleğinde yer alan her bir maddede kesitleme, döküm ve işleme olarak ele alınacağı” ve göstergebilimsel olarak inceleneceği belirtilmiştir (102-103).

Çalışmanın üçüncü bölümü “Greimas’ın Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemi” adını taşımaktadır. Bu bölüm çalışmanın esas konusunu oluşturan inceleme kısmıdır. Bölüm dört alt başlıkta ele alınmıştır. Bu alt başlıklar, “Greimas Kimdir ve Neyi Savunmuştur”, “Greimas’ın Başyapıtı Sémantique Structurale”, “Klasik Türk Şiir Örneklerinin Göstergebilimsel Yöntemle Çözümlemesi” ve “Değerlendirme” şeklindedir.

“Greimas Kimdir ve Neyi Savunmuştur?” adlı birinci alt başlıkta Greimas ve onun göstergebilimsel yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Yazarlar, Greimas’ın anlamlama dizgeleri, dil gerçekliğini nasıl oluşturduğu ve yönteminin yıllar içindeki gelişimi üzerinde durmuştur. Ayrıca bu alt başlıkta, Greimas’ın göstergebilimi “film, tiyatro, mimari, hukuk, müzik, resim ve yazın alanlarına” taşıdığı ve Greimas’ın hem kavramsal hem de biçimsel anlamda bir üstdil oluşturarak yöntemini başlatmasının onun alanı ne kadar ciddiye aldığı

bir göstergesi olduğu vurgulanmıştır. Bu alt başlık altında Greimas'ı fikri alt yapısı ve yöntemi bakımından Vasily Sesemann ve Propp'un etkilediği belirtilmiştir (105-108).

"Greimas'ın Başyapıtı *Sémantique Structurale*" alt başlığında, Greimas'ın 1966 yılında yayımladığı "*Sémantique Structurale*" adlı eser merkeze alınarak tanıtılmış ve Greimas'ın göstergebilimsel yöntemi açıklanmıştır. Bu yöntemin içerisinde "göstergebilimsel dörtgen, eyleyenler modeli, izotoplar ve anlatı izlencesi" gibi temel kavramlar açıklanmış, açıklanan bu modeller aracılığıyla divan şairlerinden seçilen şiir örnekleri incelenmiştir. Bu incelemeyle birlikte özne-nesne arasındaki ilişkinin nasıl gerçekleştiği, ortaya koyulan şiirlerin arka planlarındaki çevresel-yaptırımsal-eyletimsel ve kiplik ilişkilerinin klasik Türk şiirinde nasıl işlediği gösterilmiştir.

"Klasik Türk Şiir Örneklerinin Göstergebilimsel Yöntemle Çözümlemesi" alt başlığı, klasik Türk şiiri ile ilgili incelemeleri kapsar. Burada daha önce tanıtılan göstergebilimsel dörtgen, eyleyen modeli ve anlatı izlencesi modellerine göre seçilen beyitler incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini klasik Türk şiirinin önemli isimlerinden Ahmet Paşa, Mihri Hatun, Fuzûlî, Bâkî, Nef'i, Nâbî, Şeyh Gâlib ve Leyla Hanım gibi toplamda sekiz şair oluşturmaktadır. Bu şairlerin seçilme sebepleri: "Klasik Türk şiirine yön vermiş olmaları", "dilsel malzeme açısından zenginlik ihtiva eden eserlerinin olması" ve "dönemin felsefesini yansıtmaları" olarak belirtilmiştir (117-118). Şairlerin şiirlerinden beşer örnek, farklı nazım şekilleri seçilerek incelenmiştir. Çalışmada şiirlerin dil içi aktarımlarına da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümün son alt başlığı olan "Değerlendirme" kısmında, incelenen şiir örneklerinin hangi yöntemle ele alındığı ve incelenen şiirlerden edinilen bulgular sıralanmıştır. İncelenen örneklerden hareketle tercih edilen söz dizimi kurallarının şairlere özgürlük alanı oluşturduğu ve ölçüye uyma kolaylığı sağladığı ifade edilmiştir. Kullanılan söz diziminin günlük konuşma dili ile benzerlik taşıdığı gösterilmiştir. Örnekleme seçilen iki kadın şairin sanat nesneleri üzerinde yapılan göstergebilimsel çözümlemede "kadınsal" vurgunun şiirlere belirgin bir biçimde yansımadığı, üretici durumunda olan erkek popülasyondan çok da farklı bir söylem ortaya koymadıkları yargısına varılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü "Klasik Türk Şiir Felsefesini Göstergeler Aracılığı ile Okumak" başlığı altında "Dil Felsefesi ve Klasik Türk Şiir Felsefesinin Göstergeler Aracılığıyla Konumlandırılması"na ayrılmıştır. Bölümün girişinde, örneklem metnin daha iyi bir şekilde anlamlandırılabilmesi için metnin felsefi arka planının ortaya koyulması ve bu sebeple dilin felsefi yaklaşımına bakılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bölümün "Dil Felsefesi" adlı alt başlığında, dil ve gerçeklik arasındaki ilişki, felsefi bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığı, insan deneyimlerinin adlandırılması yoluyla bir gerçekliğin inşa edilmesinde araç olduğu belirtilmiştir. Bölümde ayrıca dilbilimsel çözümlemenin amacının "göstergelerin kullanım alanlarını ve hissettirdiklerini" ortaya çıkarmak olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada Wittgenstein'in görüşleri ön plana çıkarılmıştır. Yapılan dilbilimsel çözümleme ile çalışmanın yapıldığı uzamı ve örnekleme "yönlendirilmiş bir yaşantı"nın derin yapıdaki manasının ortaya çıkarıldığı, Klasik Türk edebiyatına ilişkin birçok çalışmanın aslında gelenekselleşmiş bir yöntemle çalışıldığı ve yalnızca görüneni açıklamakla yetinildiğine dair bir eleştirinin varlığına dikkat çekilmiştir (210).

"Klasik Türk Şiir Felsefesinin Göstergeler Aracılığıyla Konumlandırılması" alt başlığında Klasik Türk şiirinin çok katmanlı göstergesel bir yapı olan dilinin oluşumunda ve

yerleşmesinde etkili olan metafor, mecaz, mazmun, bîkr-i mana, nazire geleneği, şerh/yorum, şairin kurduğu varlık-nesne ilişkisi ve şairin zihinsel faaliyetleri gibi unsurlar açıklanmış ve yer yer beyit örnekleri ile incelenmiştir. Şairlerin mecaz, metafor ve mazmunlarla yaptıkları anlatımın yüzyıllar boyu bozulmadan anlam gücünü koruması yerleşmiş bir şiir felsefesinin varlığına bağlanmıştır. Tarihsel olarak yüzyıllar boyu belirli bir gelişim çizgisinde devam eden klasik Türk şiiri varlık, nesne ve söz arasındaki ilişkiyi hem beşerî hem de ilahi düzlemde ele alarak göstergeler ve anlam tabakaları oluşturmuştur. Bu anlam tabakaları şairinden çok okuyanın yetisi ile belirlenebilen bir ilişki ortaya çıkarmaktadır. Klasik Türk şiiri tarihsel süreç boyunca mekanikleşmeden, beslendiği kaynakları geliştirerek direncini korumuş ve her döneme aktarılabilen şekil ve muhteva tekniği sayesinde varlığını sürdürmüştür.

Çalışmanın beşinci ve son bölümü “Klasik Türk Şiirinin Bugünün Şiirindeki İzdüşümleri” adını taşımaktadır. Bu bölüm “Klasik Türk Şiirinin Söz Dizimsel Yapısı ve İzdüşümsel Etkileri” ve “İzdüşümsel Örnekler” başlıklı iki alt başlıktan oluşmaktadır. Öncelikle, klasik Türk edebiyatı geleneğinde şiir yazmanın bir yöntem meselesi olduğu belirtilmiştir. Klasik Türk şiir geleneğinin geçmişte kalmadığı, etkilerinin günümüze kadar sürdüğü; ayrıca şiir yazma geleneğinin bilinçsizce oluşmadığı, yeni Türk şiiri olarak adlandırılan şiirin de sıfırdan meydana gelmediği, klasik şiirde kullanılan mecaz, mazmun ve benzetmelerin, söz-kelime seçimlerinin ve anlatım şekillerinin izlerine bugünün şiirinde de rastlamanın mümkün olduğu belirtilmiştir.

“Klasik Türk Şiirinin Söz Dizimsel Yapısı ve İzdüşümsel Etkileri” alt başlığında klasik Türk şiirinin kendine has söz dizimsel yapıya sahip olduğu belirtilerek klasik Türk şiirinin, yine söz dizimsel anlamda büyük bir serbestlik barındırdığına da işaret edilmiştir. Klasik Türk şiirinin sözdizimsel yapısı ve beyitlerin kurulumları Nâbî'nin gazelinden alınan iki beyit örneğinin incelenmesi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bir “dilin en üst çatısı” olarak söz dizimi kurgusunun dillerin kendilerine has olmaları sebebiyle, yerel ve milli özellikleri yansıtan dilsel bir boyut olduğu ifade edilmiştir. Klasik şiirin söz dizimsel özelliklerinin yeni Türk şiirinde de devam ettiği; seçilen şiir örneklerinin “biçim, muhteva ve söz dizimsel” olarak incelendiğinde oluşacak tablonun “klasik Türk şiirinin izdüşümünden ziyade bizzat kendisi olduğu”nun görüleceği vurgulanmıştır (245).

“İzdüşümsel Örnekler” alt başlığı, beşinci bölümün inceleme kısmını oluşturmaktadır. Burada 11 şairden (Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşim, Âsaf Hâlet Çelebi, Orhan Veli, Behçet Necatigil, Attila İlhan, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Sezai Karakoç ve Hilmi Yavuz) seçilen şiirler, klasik Türk şiirinin şekil, muhteva, söz dizimi, dil kullanımı, söz-kelime tercihleri, mazmunlar, redif ve kafiye gibi unsurları açısından incelenmiştir. Bu şairlerin neden seçildiğine dair bilgiye yer verilmemiştir. Yapılan incelemede seçilen şiirlerin klasik Türk şiirinin yukarıda belirtilen unsurları ile örtüştüğü görülmektedir. Klasik Türk şiirinin sonraki dönem şiirine etkilerini gösteren bir diğer unsur olarak ise gösterge seçimlerine dikkat çekilmiştir. Bu göstergelerin birinin ya da birkaçının muhakkak modern edebiyatçıları tarafından da tercih edildiği vurgulanmıştır.

Sonuç kısmında, dünya anlatı tarihindeki mitoloji, destan, mesnevî, menkıbe ve halk hikâyelerinin inşa edici güçlerine değinilmiştir. Felsefenin her şeyi ya da bilimsel olanı açıklayamayacağına, klasik Türk şiirinin kendine özgü bir felsefesi olduğuna işaret edilmiştir. Klasik Türk şiirinin anlaşılabilir hâle gelmesi için neler yapılması gerekenlere değinilmiştir. Bunun için biçim ve içerik kodlarının -bu içerik kodları “mecazlar, mazmunlar ve imgelerin üstü örtülü dilidir”- çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Klasik Türk şiirinin geleneğe

dayanmayan ancak uygulamaya dayalı geleneksel bir programı olduğu ancak bu programın sadece bir kültür ve medeniyet oluşturmadığı, şairlerin mısralarındaki “biçimsel ve kurgusal dizgelerin arasındaki anlamsal değerlerin çözümlenmesinin” de medeniyetin anlaşılmasına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Greimas’ın yönteminin yalnızca metinlerin değil, şiirin anlam ilişkilerinin çözümlenmesi açısından da önemli olduğu belirtilmiştir. Bu yöntemle, klasik Türk şiirinin, özne-nesne ilişkisi, çevresel-eylemsel-yaptırımsal, edimlik ve kiplik ilişkilerinin ne denli işlendiğinin ortaya koyulmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu dönem edebiyatının her ne kadar bir gelenek ürünü olsa da “hisseden insan” tarafından üretilmiş olduğu; üretildiği zamanın ötesine geçen ve dünya gerçekliğinden kopmayan klasik Türk edebiyatı ürünlerinin, “tevhidin, insanın varlıksal anlamının, tasavvufi etkinin, güçlü iktidar yapısının, duygulara ve inanca yüklenen üstün anlamların” zemini ve yansıtıcısı olduğu ortaya koyulmuştur (265-267).

“Klasik Türk şiir felsefesi var mıdır, klasik Türk şiir felsefesinin dilsel göstergeler aracılığıyla okunması mümkün müdür?” gibi sorularına cevap arayan bu çalışmanın çerçevesini “şiir dilinin geleneksel konumlandırılması üzerinden sözceleme öznesinin (şair) kullandığı göstergelerin klasik Türk şiir felsefesinin konumlandırılmasında temel unsur olduğu” düşüncesi oluşturmaktadır. Çalışmada yer verilen bir diğer husus da “klasik Türk şiir felsefesinin geleneksel yapısıyla dünya edebiyatında felsefesi olan şiir kültürlerinden geri olmadığı hatta önce olduğu” düşüncesidir. Yazarlar, klasik Türk şiirinin felsefesini ortaya koymak için Greimas’ın “göstergebilimsel dörtgen”, “eyleyen modeli” ve “anlatı izlencesi” yöntemlerini kullanmışlardır. Bu yöntemlerin uygulanması için klasik Türk şairleri içerisinden sekiz şair seçilmiştir. Bu şairler dilsel malzeme açısından zengin örnekler barındırmaları, dönemin felsefesini yansıtmaları ve klasik şiire yön vermiş olmaları gibi nedenler ile seçilmiştir. İnceleme sonucunda klasik Türk şiirinin köklü bir geçmişi ve felsefesi olduğu, üretildiği zaman ve uzamla sınırlı kalmayan dünya gerçekliğinden kopmayan bir yapısı bulunduğu yeni edebiyattan seçilen şairler üzerine yapılan izdüşümsel inceleme aracılığıyla tespit edilmiştir.

Klasik Türk şiirinin bulunduğu zamandan çıkarılarak disiplinler arası bir yöntemle ele alındığı bu çalışmada elde edilen göstergebilimsel bulgular aracılığıyla şairin hayat görüşüne, hayal dünyasına, yaşadığı çelişiklere, kullandığı bağdaştırmalara ve şiirinin felsefesine ışık tutulmuştur. Greimas’ın göstergebilimsel çözümleme yönteminin kullanılması, yalnızca örneklem metinlerin incelenmesi için değil ayrıca özne ve nesne arasındaki bağın nasıl gerçekleştiği, edimliğin altında yatan çevresel-yaptırımsal-eyletimsel ve kiplik ilişkilerin klasik Türk şiirindeki öneminin ortaya koyulması adına da faydalı olmuştur. Bu kitap, klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde oluşturulan şiirin; felsefesi, göstergebilimsel boyutları, anlamlandırılması, şiir evreni ve günümüz şiirine yansımaları üzerine incelemeler yapan araştırmacılar tarafından bir kaynak olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca yer yer uzun cümleler ve yazara özgün kullanımlardan kaynaklanan ve anlamayı zorlaştıran kısımların sonraki baskılarda gözden geçirilmesi yararlı olacaktır.